

Informacja

o ustawie z dnia 15 maja 2024 r. o zmianie ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa oraz niektórych innych ustaw

Ustawa z dnia 15 maja 2024 r. o zmianie ustawy o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa oraz niektórych innych (dalej „ustawa o pomocy”) ma na celu zmianę, uzupełnienie lub przedłużenie funkcjonowania ram prawnych dla legalnego pobytu w Polsce obywateli Ukrainy, którzy musieli emigrować ze swojego kraju w związku z konfliktem zbrojnym. Ustawa przedłuża okres obowiązywania tymczasowej ochrony dla obywateli Ukrainy, który zgodnie z obowiązującymi przepisami kończy się z dniem 30 czerwca 2024 r., do 30 września 2025 r., co wiąże się również z decyzją wykonawczą Rady (UE) 2023/2409 z dnia 19 października 2023 r. w sprawie przedłużenia tymczasowej ochrony wprowadzonej decyzją wykonawczą (UE) 2022/382 (Dz. Urz. UE L, 2023/2409, 24.10.2023), zgodnie z którą przedłużono ochronę tymczasową udzielaną obywatelom Ukrainy uciekającym przed wojną do 4 marca 2025 r. W ustawie, przy jednoczesnym uwzględnieniu długości roku szkolnego oraz możliwości sprawnej zmiany statusów pobytowych obywateli Ukrainy, zdecydowano jednakże o wydłużeniu funkcjonowania instytucji uregulowanych w ustawie z dnia 12 marca 2022 r. o pomocy obywatelom Ukrainy w związku z konfliktem zbrojnym na terytorium tego państwa do 30 września 2025 r. Celem tego wydłużenia jest zapewnienie, sprawnego i nieobciążającego dodatkowo organów administracji rządowej, procesu przechodzenia przez obywateli Ukrainy, korzystających obecnie z ochrony czasowej, na pobyt czasowy. Przedłużenie okresu, w którym pobyt na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej obywateli Ukrainy, którzy przybyli na to terytorium w związku z działaniami wojennymi prowadzonymi na terytorium Ukrainy, jest uznawany za legalny, jest również związane z przedłużeniem dostępu do świadczeń zdrowotnych, świadczeń rodzinnych i socjalnych, świadczeń wypłacanych przez ZUS oraz możliwości pobytu w obiektach zbiorowego zakwaterowania.

Ustawa dokonuje rozszerzenia zakresu podmiotowego zmienianej ustawy o pomocy o dwie kategorie cudzoziemców, tj. o małoletnie dzieci obywateli Ukrainy oraz o małoletnie dzieci małżonków obywateli Ukrainy. W obu przypadkach chodzi o osoby, które same nie posiadają obywatelstwa ukraińskiego i w dzisiejszym stanie prawnym mogą korzystać jedynie z rozwiązań „ogólnych”, przewidzianych w przepisach ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r.

o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2023 r. poz. 1504) oraz w przepisach innych ustaw, które odwołują się do posiadania przez cudzoziemca ochrony czasowej. Jednocześnie jednak, na mocy art. 1 ust. 2 ustawy o pomocy, przepisy mają co do zasady zastosowanie do małżonków obywateli Ukrainy, którzy nie posiadają obywatelstwa tego państwa. Uznano, że utrzymywanie takiego dualizmu w kształtowaniu sytuacji prawnej nierzadko członków tych samych rodzin, nie ma uzasadnienia. Stąd ustawa wprowadza zmianę brzmienia przepisu art. 1 ust. 2 ustawy o pomocy w kierunku ujęcia w nim również małoletnich dzieci obywateli Ukrainy oraz małoletnich dzieci małżonków obywateli Ukrainy, które to dzieci same nie posiadają obywatelstwa ukraińskiego. Rozwiązanie to spowoduje, że kolejne kategorie cudzoziemców objętych ochroną tymczasową będą mogły korzystać z instytucji pomocowych przewidzianych w ustawie o pomocy i w konsekwencji zostaną wyłączone z zakresu stosowania ogólnych przepisów ustawy o udzielaniu ochrony.

Ponadto, ustawa przewiduje szereg rozwiązań szczegółowych w zakresie uszczelnienia systemu udzielania pomocy, dostępu do rynku pracy oraz wygaszenia części działań pomocowych. Do najważniejszych z nich należą:

- wyłączenie z zakresu podmiotowego ustawy o pomocy dzieci urodzonych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, jeżeli ich ojcem jest obywatel polski albo obywatel innego niż Rzeczpospolita Polska państwa członkowskiego Unii Europejskiej;
- zmiana terminu na złożenie wniosku o nadanie numeru PESEL ze statusem UKR z 30 dni od dnia przybycia na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na „niezwłocznie po przybyciu”;
- obniżenie wieku osób, od których pobierane są odciski palców (z 12 do 6 lat) w celu skorelowania regulacji dotyczących pobierania danych przechowywanych w rejestrze obywateli Ukrainy, o którym mowa w art. 6 ustawy o pomocy, z regulacjami dotyczącymi wydawania kart pobytu;
- powrót do zasady potwierdzania tożsamości wyłącznie w oparciu o ważny dokument podróży przy nadawaniu numeru PESEL oraz wprowadzenie obowiązku obywateli Ukrainy do potwierdzenia swojej tożsamości w dowolnym organie gminy w terminie 60 dni od daty wydania dokumentu podróży w przypadku, gdy ich numer PESEL nadany został w oparciu o inny dokument niż ważny dokument podróży;
- doprecyzowanie przepisów dotyczących automatycznej zmiany statusu obywateli Ukrainy w rejestrze PESEL oraz ich uzupełnienie o przepisy umożliwiające organowi

wykonawczemu gminy dokonywanie zmian w tym rejestrze w razie braku automatycznej zmiany statusu;

- uchylenie art. 5 ustawy o pomocy, na podstawie którego organ gminy mógł zapewnić obywatelowi Ukrainy nieodpłatne wykonanie fotografii do wniosku o nadanie numeru PESEL;
- uszczelnienie systemu udzielania pomocy w miejscach zbiorowego zakwaterowania i ograniczenie możliwości nadużywania tego systemu w związku z wygaszeniem z dniem 30 czerwca 2024 r. świadczenia pieniężnego z tytułu zapewnienia zakwaterowania i wyżywienia obywatelowi Ukrainy określonego w art. 13 ustawy o pomocy; świadczenie to będzie mogło być przyznane jedynie za okres do dnia 30 czerwca 2024 r.;
- sprecyzowanie zakresu pomocy udzielanej obywatelom Ukrainy przez wojewodów poprzez wskazanie, że pomoc ta może polegać na zapewnieniu zakwaterowania zbiorowego, za które uznaje się zakwaterowanie w obiekcie, w którym przebywa co najmniej 10 osób lub w obiektach będących własnością lub przedmiotem trwałego zarządu jednostek sektora finansów publicznych, i całodziennego wyżywienia zbiorowego, prowadzeniu punktów recepcyjnych, zapewnieniu transportu związanego z zakwaterowaniem lub opieką medyczną, podjęciu innych działań niezbędnych do realizacji pomocy, po uzyskaniu zgody właściwego ministra;
- wprowadzenie nowych mechanizmów partycypacji i zwalniania z opłat za pobyt w miejscach zbiorowego zakwaterowania powyżej odpowiednio 120 dni i 180 dni od dnia pierwszego wjazdu obywatela Ukrainy na terytorium RP;
- doprecyzowanie przepisów regulujących zasady zwrotu środków przekazanych z Funduszu Pomocy, które nie zostały wykorzystane albo zostały wykorzystane niezgodnie z przeznaczeniem, pobrane nienależnie lub w nadmiernej wysokości;
- modyfikacja zasad dostępu do polskiego rynku pracy dla obywateli Ukrainy; w obowiązującym stanie prawnym obywatel Ukrainy, który przebywa w Polsce legalnie, może podjąć legalnie pracę u każdego pracodawcy w Polsce bez konieczności uzyskania zezwolenia na pracę; jedynym warunkiem, którego spełnienie jest konieczne, aby praca mogła być uznana za legalną, jest złożenie powiadomienia (tylko elektronicznie) przez pracodawcę w terminie 14 dni od dnia podjęcia pracy, za pośrednictwem portalu – praca.gov.pl.; dodatkowo każdy obywatel Ukrainy przebywający w Polsce legalnie może zarejestrować się jako osoba bezrobotna lub

poszukująca pracy, na takich samych zasadach, jak obywatel polski; zmiany wprowadzane ustawą w zakresie dostępu do rynku pracy dotyczą:

- skrócenia z 14 na 7 dni terminu na przesłanie powiadomienia przez pracodawcę zatrudniającego obywatela Ukrainy,
- wprowadzenia konieczności złożenia kolejnego powiadomienia o zatrudnieniu obywatela Ukrainy w przypadku gdy zmienił się rodzaj umowy pomiędzy podmiotem powierzającym wykonywanie pracy a obywatelem Ukrainy, zmieniło się stanowisko lub rodzaj wykonywanej pracy, zmniejszono wymiar czasu pracy lub liczbę godzin pracy w tygodniu lub miesiącu określone w powiadomieniu, obniżono miesięczną lub godzinową stawkę wynagrodzenia określoną w powiadomieniu,
- wprowadzenia wymogu wskazywania w powiadomieniu o zatrudnieniu obywatela Ukrainy co najmniej minimalnego wynagrodzenia o pracę lub minimalnej stawki godzinowej,
- wprowadzenia obowiązku powiadomienia przez obywatela Ukrainy pracodawcy o doręczeniu mu decyzji o udzieleniu zezwolenia na pobyt czasowy i pracę;
- zbliżenie rozwiązań opieki nad dziećmi z ukraińskiej instytucjonalnej pieczy zastępczej do minimalnych wymagań obowiązujących w polskiej instytucjonalnej pieczy zastępczej;
- przedłużenie z 12 do 36 miesięcy okresu przechowywania danych z ewidencji małoletnich w systemie informatycznym;
- uzależnienie przyznania i wypłaty świadczenia wychowawczego oraz świadczenia Dobry Start od tego, czy dziecko realizuje odpowiednio obowiązek rocznego przygotowania przedszkolnego, obowiązek szkolny albo obowiązek nauki w przedszkolu lub szkole należącej do polskiego systemu edukacji; rozwiązanie to będzie obowiązywać od okresu świadczeniowego rozpoczynającego się 1 czerwca 2025 r. oraz roku szkolnego 2025/2026;
- uchylenie podstawy do uzyskania przez obywatela Ukrainy jednorazowego świadczenia pieniężnego w wysokości 300 zł na osobę, przeznaczonego na utrzymanie, w szczególności na pokrycie wydatków na żywność, odzież, obuwie, środki higieny osobistej oraz opłaty mieszkaniowe; jednocześnie w ustawie pozostawiono możliwość przywrócenia tego świadczenia, w drodze wydania stosownego rozporządzenia, w razie wzmożonego napływu obywateli Ukrainy;

- wprowadzenie nowych rozwiązań w zakresie legalizacji pobytu, w tym umożliwienie ubiegania się o udzielenie zezwolenia na pobyt czasowy w celu łączenia rodzin dla obywateli Ukrainy, którzy korzystają w RP z ochrony czasowej, umożliwienie udzielenia zezwolenia na pobyt czasowy na okres 6 miesięcy w przypadku, gdy obywatel Ukrainy ubiega się o udzielenie tego zezwolenia ze względu na okoliczności wymagające krótkotrwałego pobytu albo ze względu na pracę sezonową, wprowadzenie nowej procedury umożliwiającej przekształcenie posiadanych przez obywateli Ukrainy uprawnień pobytowych w zezwolenia na pobyt czasowy, w drodze wydania karty pobytu (wydanie karty pobytu skutkować będzie przekształceniem z mocy prawa dotychczasowego uprawnienia pobytowego w zezwolenie na pobyt czasowy);
- wprowadzenie regulacji, zgodnie z którą wraz z posiadaniem zezwolenia na pobyt czasowy, uzyskanego drogą „przekształcenia” będzie przysługiwał takiej osobie dostęp do polskiego rynku pracy poprzez zwolnienie z obowiązku posiadania zezwolenia na pracę i to bez obowiązku dokonywania powiadomienia powiatowego urzędu pracy oraz prawo do podejmowania i wykonywania działalności gospodarczej na takich samych zasadach jako obywatele polscy, a zatem również na podstawie wpisu do Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej;
- wprowadzenie szczególnych podstaw cofnięcia posiadanego przez obywateli Ukrainy zezwolenia na pobyt czasowy; zezwolenie to będzie cofane w przypadku gdy będą tego wymagały względy obronności lub bezpieczeństwa państwa lub ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego lub będzie obowiązywał wpis danych obywatela Ukrainy do wykazu cudzoziemców, których pobyt na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej jest niepożądany lub obywatel Ukrainy opuści terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na okres co najmniej 6 miesięcy;
- wprowadzenie zmian w przepisach dotyczących finansowania zadań oświatowych w związku z wydłużeniem terminu legalnego pobytu obywateli Ukrainy na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej do dnia 30 września 2025 r.; ustawa wprowadza konieczne zmiany odpowiednio dostosowujące terminy m.in. do wykorzystania środków z Funduszu Pomocy przeznaczonych na realizację przez jednostki samorządu terytorialnego dodatkowych zadań oświatowych związanych z kształceniem, wychowaniem i opieką nad dziećmi i uczniami będącymi obywatelami Ukrainy;

- ustalenie maksymalnego 36-miesięcznego okresu, w którym uczniowie będący obywatelami Ukrainy będą mogli uczestniczyć w dodatkowych bezpłatnych zajęciach z języka polskiego, jeżeli rozpoczęli je w latach szkolnych 2022/2023 i 2023/2024;
- pozostawienie na rok szkolny 2024/2025 obowiązujących rozwiązań prawnych ułatwiających pracę szkół, w tym dotyczących przydzielania nauczycielowi, za jego zgodą, godzin ponadwymiarowych w wymiarze wyższym niż określony w ustawie z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela oraz przydzielania godzin ponadwymiarowych w wymiarze wyższym niż określony w Karcie Nauczyciela nauczycielowi języka polskiego, za jego zgodą, także w szkole, w której nie utworzono dodatkowego oddziału w celu zapewnienia kształcenia;
- zwolnienie uczniów i słuchaczy z Ukrainy z obowiązku przystąpienia w roku szkolnym 2024/2025 do egzaminu ósmoklasisty z języka polskiego wraz z wprowadzeniem przepisów epizodycznych określających sposób przeliczania na punkty poszczególnych kryteriów rekrutacyjnych do szkół ponadpodstawowych na rok szkolny 2025/2026;
- przedłużenie o 32 miesiące, licząc od dnia 24 lutego 2022 r., okresu w którym obywatelowi Ukrainy, który uzyskał kwalifikacje lekarza lub lekarza dentystry poza terytorium państw członkowskich Unii Europejskiej, można udzielić zgody na wykonywanie zawodu lekarza albo zgody na wykonywanie zawodu lekarza dentystry oraz przyznać warunkowe prawo wykonywania tych zawodów oraz przedłużenie, w takim samym wymiarze, okresu w którym obywatelowi Ukrainy, który uzyskał kwalifikacje pielęgniarki lub położnej poza terytorium państw członkowskich Unii Europejskiej, można udzielić zgody na wykonywanie zawodu pielęgniarki albo położnej oraz przyznać warunkowe prawo wykonywania tych zawodów;
- przedłużenie do dnia 30 września 2025 r. okresu, w którym minister właściwy do spraw zdrowia może nadać numer odpowiadający numerowi prawa wykonywania zawodu na wniosek lekarza albo lekarza dentystry, jeżeli lekarz ten uzyskał zaświadczenie o wpisie do rejestru lekarzy tymczasowo i okazjonalnie wykonujących zawód i zgłosił zamiar udzielania świadczeń zdrowotnych obywatelom Ukrainy;
- przywrócenie możliwości świadczenia usług psychologicznych na rzecz obywateli Ukrainy przez przebywających na terytorium Polski obywateli Ukrainy posiadających odpowiednie wykształcenie uzyskane w Ukrainie w okresie od 1 lipca 2024 r. do dnia 30 września 2025 r.;

- doprecyzowanie danych, jakie powinno zawierać zaświadczenie lekarskie wystawione w zagranicznym zakładzie leczniczym lub przez zagranicznego lekarza, które stanowi podstawę do ustalenia prawa do zasiłku chorobowego lub zasiłku opiekuńczego dla obywatela Ukrainy;
- przedłużenie okresów obowiązywania szczególnych rozwiązań prawnych przewidzianych w ustawie o pomocy związanych z przedłużeniem do dnia 30 września 2025 r. okresu, w którym pobyt na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej obywateli Ukrainy, którzy przybyli na to terytorium w związku z działaniami wojennymi prowadzonymi na terytorium Ukrainy, jest uznawany za legalny, w tym okresie:
 - w którym organ gminy może upoważnić pracowników administracji publicznej lub jednostek organizacyjnych danej gminy, zgłoszonych przez ich pracodawców jako wolontariuszy, do wykonywania czynności umożliwiających uzyskanie numeru PESEL przez obywateli Ukrainy,
 - w którym dopuszcza się tymczasowe wykorzystanie na potrzeby zamieszkania zbiorowego obywateli Ukrainy, oddanego do użytkowania obiektu budowlanego, który nie spełnia wymagań przepisów techniczno-budowlanych, przeciwpożarowych oraz higieniczno-sanitarnych,
 - ważności wydanych lub udzielonych obywatelom Ukrainy: wiz krajowych, zezwoleń na pobyt czasowy, kart pobytu, polskich dokumentów tożsamości cudzoziemca, dokumentów „zgoda na pobyt tolerowany”,
 - okresu, w którym uznaje się za legalny pobyt obywatela Ukrainy na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie: wize Schengen wydanej przez organ polski, wize wydanej przez inne państwo obszaru Schengen, dokumentu, o którym mowa w art. 1 ust. 2 lit. a rozporządzenia Rady (WE) nr 1030/2002 z dnia 13 czerwca 2002 r. ustanawiającego jednolity wzór dokumentów pobytowych dla obywateli państw trzecich, wydanego przez właściwy organ innego państwa obszaru Schengen, albo innego dokumentu pobytowego wydanego przez organ tego państwa, uprawniającego do podróży po terytorium innych państw tego obszaru oraz w ramach ruchu bezwizowego,
 - w którym bieg terminów na załatwienie spraw dotyczących udzielenia cudzoziemcowi: zezwolenia na pobyt czasowy, zezwolenia na pobyt stały, zezwolenia na pobyt rezydenta długoterminowego Unii Europejskiej albo cofnięcia zezwoleń w

tym zakresie, a także zmiany: zezwolenia na pobyt czasowy i pracę, zezwolenia na pobyt czasowy w celu wykonywania pracy w zawodzie wymagającym wysokich kwalifikacji – nie rozpoczyna się, a rozpoczęty termin ulega zawieszeniu na ten okres.

- przedłużenie na rok 2025 preferencji podatkowych stanowiących podatkowe wsparcie w związku z trwającym konfliktem w Ukrainie – zmiany w ustawie z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych oraz w ustawie z dnia 15 lutego 1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych (art. 2 i art. 4 ustawy);
- wprowadzenie podstawy prawnej do potwierdzenia w drodze decyzji administracyjnej wykształcenia osoby, która świadectwo lub inny dokument uzyskała w państwie, które wypowiedziało Rzeczypospolitej Polskiej umowę międzynarodową dotyczącą wzajemnego uznawania takich świadectw lub innych dokumentów wydanych za granicą (zmiana w ustawie z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty - art. 3 ustawy);
- wprowadzenie możliwości uzyskania pełnych kwalifikacji lekarza i lekarza dentystry osobom, które wykonują te zawody w ramach tzw. procedury uproszczonej (zmiany w ustawie z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentystry - art. 5 ustawy);
- wprowadzenie nowych podstaw unieważnienia zaświadczenia potwierdzającego korzystanie przez cudzoziemca z ochrony czasowej – zmiany w ustawie z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (art. 6 ustawy);
- wprowadzenie wymogu wykazania się znajomością języka polskiego minimum na poziomie B1 przez pielęgniarki i położne, które uzyskały kwalifikacje poza Unią Europejską i posiadają zgodę ministra właściwego do spraw zdrowia na wykonywanie zawodu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej uzyskaną w ramach tak zwanej procedury uproszczonej (zmiany w ustawie z dnia 15 lipca 2011 r. o zawodach pielęgniarki i położnej - art. 8 ustawy);
- stworzenie stanowiska asystenta międzykulturowego, który zatrudniony w szkołach będzie udzielał osobom niebędącym obywatelami polskimi, podlegającym obowiązkowi szkolnemu lub obowiązkowi nauki, które nie znają języka polskiego albo znają go na poziomie niewystarczającym do korzystania z nauki, pomocy w kontaktach ze środowiskiem szkolnym, a także współdziałał z ich rodzicami oraz ze szkołą (zmiana w ustawie z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe - art. 9 ustawy);

- wprowadzenie podstawy prawnej do wydawania przez wojewodę, z upoważnienia ministra właściwego do spraw wewnętrznych, tzw. szybkich paszportów tymczasowych w punktach paszportowych w portach lotniczych – zmiana w ustawie z dnia 27 stycznia 2022 r. o dokumentach paszportowych (art. 10 ustawy).

Ustawa wprowadza także zmiany w zakresie sposobu i terminu wprowadzenie zmian w zakresie sposobu i terminu udostępniania kodu źródłowego aplikacji mObywatel oraz uchylenie dotychczasowej podstawy prawnej do udostępniania kodu źródłowego tej aplikacji (zmiana w ustawie z dnia 26 maja 2023 r. o aplikacji mObywatel - art. 11 ustawy).